

M.ª CARMEN DOMÉNECH PUIG

Les Excavacions de Porqueres.

Els Antecedents.

El Jaciment arqueològic del Castell de Porqueres, situat dintre el Terme Municipal del mateix nom, es troba als voltants de l'Església Parroquial de Santa Maria, excel·lent obra romànica del segle XII. Es conegut des de finals del s.XIX, gracies a les dades proporcionades per D. Pere Alsius, que en el seu llibre titolat «Ensaig Historich sobre la Vil·la de Banyoles», editat el 1872, parla, en el primer capítol, com en terres del Castell de Porqueres, si trobaven nombroses restes ceràmiques que descriu molt bé i que es pot deduir parla de materials a mà, a torn, pintats, romans...etc.

No obstant aquesta aportació, de l'Asius no recobra importància fins el que en podriem dir l'etapa del Dr. Corominas que s'esten des de els anys 40 fins gairebé els nostres dies.

La importància del lloc reneix quan en el 1941, amb motiu de construir la carretera de circumvalació al llac amb les obres es posen al descobert alguns elements i estructures arquitectòniques d'interès arqueològic. Amb això s'aconseguí que l'any 1944 es promoguessin les primeres excavacions portades a cap pel Dr. Lluís Pericot i la col.laboració del Dr. Josep M.ª Coromines.

Després d'aquestes campanya passen 20 anys de inactivitat per les excavacions. Mentrestant es duia a terme la restauració de l'església romànica de Santa Maria, pel Servei de Defensa del Patrimoni Artístic Nacional, trobant l'any 1956, formant part d'un parament, un troç de braç en marbre, d'una escultura monumental amb les característiques de la plàstica romana.

Passades aquestes dues dècades, arribem al 1964, moment en que gràcies a les prospeccions fetes per D. Ramón Sarquella, es descobreixen noves sepultures. I això fa que es promoguin noves campanyes d'excavació. La primera d'elles autoritza el 10 d'abril de 1965, dirigida pel malaguanyat Dr. Miquel Oliva amb la col.laboració del Centre d'Estudis Comarcal de Banyoles.

Els resultats van ésser molt satisfactoris. I el fruit fou que es fes una nova tas-

ca, posant les mires aquesta vegada a la part oest del Castell, descobrint un important camp de sitjes, que proporcionaren gran quantitat i qualitat de material ibèric i romà. Una síntesi d'aquest treball fou publicat pel jove Salvador Sarquella en el n°53 de la revista de Girona. Els primers anys de la dècada del 70 es dediquen a consolidar, refer i mantenir l'arquitectura del jaciment que compren: La Necròpolis tardorromana i el Temple Paleocristià (Fotografia n° 1 i 2); així com rentar, classificar i restaurar part dels materials desenterrats en les anteriors campanyes. Es finals de 1973, quan començo a formar part d'una manera activa del personal que treballava en aquesta estació.

El context arqueològic del Castell de Porqueres és molt important. Presenta una seqüència cultural i cronològica que arrenca dels temps neolítics i arriba fins els nostres dies, el que fa que proporcionï talls estratigràfics de més de 5 metres. Té també una arquitectura rica i complicada a la vegada, per les continuades modificacions a què ha estat sotmesa al pas dels anys.

Sortosament la propietat ha estat recentment adquirida pels Srs. Miquel Comromina i Montserrat Isern, persones amants de l'art i la història, ben disposades a facilitar la tasca de desentranyar els problemes que comporta la primitiva Banyoles, ja que, segons sembla, aquest nucli de Porqueres fou el que amb el temps donà vida a la vessant oriental de l'estany.

Els Materials.

El material que ha proporcionat el jaciment, correspon a diverses tipologies i èpoques, essent el clar exponent de que aquest lloc ha tingut llarga perduració: adés trobem peces datables del V-IV a. C. adés ceràmiques medievals a les capes altes.

Es practicament impossible fer una síntesi que compregui tota la gamma d'objectes recollits, aixó seria motiu d'un llarg treball. Solament cal veure els objectes que hi ha a les vitrines i magatzem que el Centre d'Estudis Comarcal de Banyoles té instal·lat en el mateix Castell, endemés d'algunes peces remarcables dipositades en el Museu Comarcal. El que cal fer és un estudi seriós i exhaustiu de tot el material, iniciat ja a la Tesi de Llicenciatura que es presenta a la Universitat Autònoma de Barcelona, el Juny de 1975.

La campanya de 1976

La idea bàsica de l'excavació d'aquest any fou obtenir una seqüència estratigràfica i cronològica d'un punt determinat de la Necròpolis, escollint el fons del

que ve dient-se Sector Oest, que compren el nucli més important del cementiri del Baix Imperi i una pared d'opus spicatum. (fotografia 1, primer terme).

Els treballs consistiren en muntar una quadricula de 12 metres quadrats, anomenant cada quadre amb una lletra i un número. Es va anar baixant amb talles o estrats artificials de 10cm. per quadre, separant les diferents capes de terra, situant els materials amb formes determinades i dibuixant tots el canvi observats durant l'aixecament de terres. (Dibuix 1 corresponen a les troballes situades entre els 120-130 cm.).

Al començar l'excavació, que oferia diferents nivells, ja que els dipòsits superiors havien estat trets feia temps, es va observar que en els quadres alts C-1 i D-1, hi havia una part petita d'un paviment «d'opus Signinum», de 4 cm. de gruix i una superfície de 160x23cm., existint a la mateixa altura en altres indrets de la Necròpolis.

Estrat I.

Aixecat el paviment, es trobà un nivell de pedres amb fragments de tègula i imbrex, que feien de llit a l'opus signinum, amb absència absoluta de material i una potència de 25 a 30 cm.

Estrat II.

S'inicia cap els 65-70 cm.: desapareixen les pedres per donar lloc a unes terres fosques ben sedimentades amb molt de material, predominant les sigil·lates sud-gàliques i l'àmfora itàlica. Als 69cm. es troba una empremta amb d'arc de doble projecció, de terra negra grassa, amb abundants humus, perfectament limitada i en el mateix nivell una moneda de bronze que falta identificar de 1'7 cm. de diàmetre.

Aquesta empremta continuava i als 80cm. de profunditat es fa aparent una alineació de pedres formant paret, que queda trencada per l'empremta. Se sospita que degué ésser un peu dret de fusta. En aquestes terres amb prou feines hi ha material, a diferència dels seus voltants en els quals és molt abundant, i el poc que proporciona, està ple de concrecions verdoses.

L'estrat té una potència de 50 cm. Als 100 cm. la paret ja és totalment visible en la seva planta superior (dibuix n°1). I fa un angle de 90° amb una altra paret

que li està adossada i es troba a la secció dels quadres A-1 i A-2 però de tècnica constructiva molt diferent.

No s'observen canvis en la composició del sòl, la terra és gris fosca, resultat de la descomposició de les marges del país, amb abundants cendres, inclús amb troncs d'alzina carbonitzats. Alternen dues capes d'un gruix que oscila dels 3 als 7 cm. de terra cremada, procedent d'algun incendi de considerables dimensions que degué ocasionar la destrucció de l'habitació. Entre aquestes terres hi han os-sades i ceràmiques cremades, així com abundants fòssils terciaris, Numulits, procedents de les muntanyes veïnes i presents en tota l'àrea d'excavació.

Estrat III.

Comença cap els 120 cm. Té poca potència: 30 cm. I es caracteritza per estar format d'uns llots ocres i argilosos, fins i colats, com si fossin el resultat de moments d'inudació i sedimentació consecutius. En aquestes terres que es troben formant bolsades el material és mot escàs.

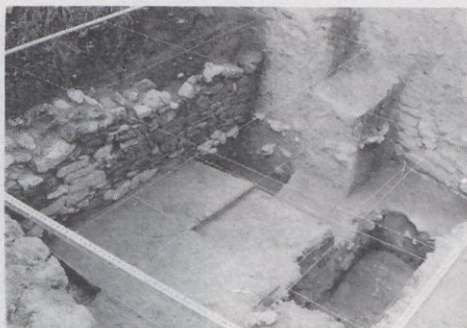
Estrat IV

Comença als 150 cm. Té una gran potència: 130 cm., arribant al final de la paret iniciada a l'estrat II. Aquest mur de la secció A-D és d'un parament perfecte carreus tallats, molts d'ells en 5 de les seves cares, regularment colocats alternant els de traverti amb altres de pedres diferents, els menys de sorrenca forta, ben arreglerats, continuan per cada extrem de la quadrícula i amb un des-plom de 22 cm. des del punt alt fins els fonaments. Aquests es troben a 273 cm. del nivell O, fets de pedra sorrenca dura i d'un tamany molt superior a les utilitzades en la resta de la construcció (fotografia 3, 4 i 5 corresponents a diferents moments de l'excavació i amb les arestes d'alguns quadres fetes malbé per les pluges).

Crida l'atenció el que una paret de tanta perfecció tècnica, acabi sense tro-bar-se restes de paviment, per senzill que fos. El que fa suposar que podria trac-tar-se de la part exterior del mur i que l'altra paret de la secció. A que li cau perpendicular i amb la qual sembla que tanquen un espai, fos posterior, i que restes de paviment del estrat I corresponguéssin a una altre habitació que s'ha-gués servit d'aquesta paret antiga pel seu sosteniment. La troballa dels fona-ments motiva el canvi d'estrat.

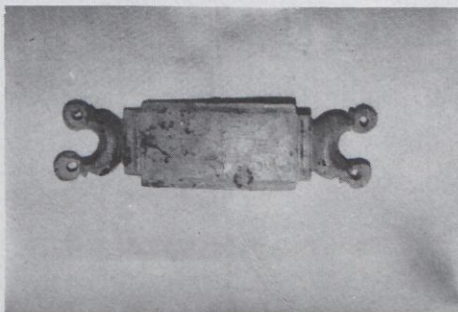
Parte de la Secció A-1 i A-2
adossada a la de la secció A-D.

Paret de la secció A-D i quadrícula.

Parament i fonaments de la paret.

Placa decorativa de bronze.

Part del Sector Oest.
Lloc de la campanya de 1976.

Visió del temple palocristià.

Estrat V

Està pràcticament per excavar. Solsament hi ha 2 quadres baixants a aquest nivell, habent proporcionat un d'ells una moneda de bronze, un divisor de 0'8 cm. de diàmetre que falta netejar i identificar, igual que les altres 3 trobades en la campanya, i materials ceràmics antics, com una nansa de Kilyx àtic a 306 cm. i ceràmiques a mà de tradició Hallstàtica.

No obstant fins que no s'hagi arribat a la terra verge en tota la superfície dels 12 metres quadrats, és prematur voler treure conclusions vàlides.

El material de la campanya

Les Ceràmiques exhumades es troben en un estat molt fragmentari, tal com sol passar en llocs d'habitació a pesar de trobar-se, en aquest cas, tant a la vora del cementiri tarderromà.

El total de material arqueològic inventariat és de 6228 elements, dels quals 5970 corresponen a fragments ceràmics, representats per els següents percentatges:

Ceràmica àtica	0'10%
Ceràmica Campaniana	3'42%
Ceràmica a mà	11'75%
Ibèrica pintada	3'27%
Gris Emporitana	8'28%
Altres variants grises	4'36%
Ceràmiques indígenes corrent a torn	30'35
Parets fines d'època romana amb les seves variants	0'54%
Sigil-lates	1'12%
Amfora, diferents tipologies	28'50%
Paleocristiana	0'43%

Materials no ceràmics amb percentatges referits sobre el total de 6228 elements.

Ossos	7'25%
Bronzes	0'33%
Ferro	0'36%
Vidre	0'13%

Algunes mostres venen dibuixades a les làmines que s'adjunten.

Làmina n.º 1 Ceràmiques a mà que pertanyes al final de l'estrat IV, amb diferents decoracions incises, impreses, mugrons, superfícies espatulades, etc. Corresponents als segles III-II a. de C.

Làmina n.º 2 Terrisses ibèriques pintades, presents en tota l'excavació des dels seus nivells més alts fins als més baixos que hem pogut arribar. De bona qualitat, abunden fragments i vores de Kalathos amb decoració de pintura vinosa, sobre fons ocre o vermellós, a base de bandes paral·leles, arcs concèntrics, espirals, figures geomètriques estilitzades... etc. Materials que perduren fins ben estat el canvi d'era.

Les mostres campanianes molt fragmentades són en totes les talles i estrats quasi amb idèntiques proporcions. Cap fragment no es pot dibuixar donada la poca representativitat que tenen. També són reduïdíssimes les mostres àtiques. Unicament en trobal una nansa de Kilyx a l'estrat V.

Làmina n.º 3 Sigil·lates, aquesta modalitat desapareix completament sobrepasats els 200 cm. Els dibuixos pertanyen a la sudgàlica i destaca el petit fragment que ostenta la marca de terrisser amb la grafia DIOCARI.

L'última figura de la làmina és un llavi pla, gris, amb vora, paleocristià i estampat de tres rosetes, únic fragment d'aquesta època decorat i trobat al començament del estrat II.

Làmina n.º 4 Material de bronze: 4 monedes en diferents estrats que falta netejar, en regular estat de conservació. Troços de diversos útils fragment informes, emprentes a la terra sense poder determinar cap morfologia, dues anelles en molt bon estat, un aplic de moble, un troç de cadeneta. I el més representatiu és una placa decorativa, un possible pectoral, arreus de cavall...etc. molt ben conservat, rectangular de 8'2 x 2'3 cm., lleugerament arquejada, acabada amb quatre apèndix circulars foradades per reblons, amb una exquisida decoració puntillada i simètrica en el seu cos central (fotografia 6).

Aquests baixos índexs de materials datables entre els segles II i IV després de C., es deuen que tot el dipòsit superior de l'estratificació, havia estat tret feia temps.

Nota Les profunditats venen referides totes a l'estructura metàl·lica que s'agafa com a nivell O. No obstant aquest pla O es troba a 230 cm. sota del terra actual en el seu punt màxim i a 200 cm. en el seu mínim ja que el terreny té una lleugera inclinació d'Oest a Est.

Consideracions finals

A deduir pel material que fins ara ha proporcionat el jaciment, pot observar-se que els seus habitants foren essencialment pagesos i pescadors. Doncs són abundants les eines per treballar el camp elaborades amb ferro i els ams de bronze.

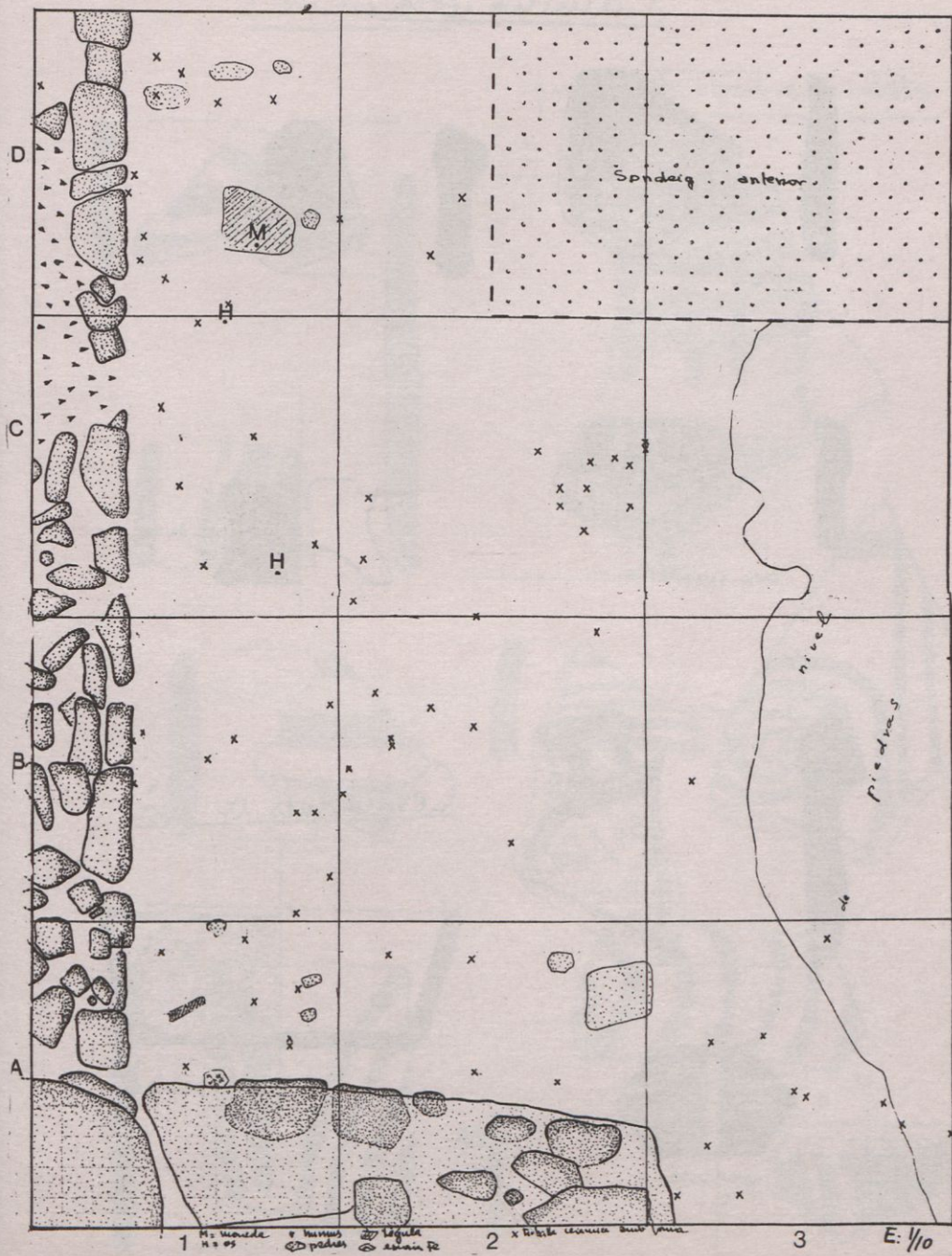
Tampoc se'ns presenten com persones bel·licoses i cruels, no tenim notícies de murs defensius, escuts, falcates, cascs... etc. Les restes de material guerrer són escassíssimes. La impressió que s'estreu és la d'un poble tranquil instal·lat als voltants d'un meravellós llac que anà desenvolupant-se i gaudint d'unes condicions de caça i pesca molt propícies.

No obstant, els interrogants que es presenten són molt. On radica el nucli primitiu de població? On enterraven els seus difunts aquests indígenes que tenien el costum de la incineració?. Que va passar amb la dominació romana i altres?. On vivien els hispànics que se serviren de la necròpolis i del temple tardorromà? Per què tractant-se dels primers segles d'expensió del cristianisme no troben cap simbologia cristiana coneguda?

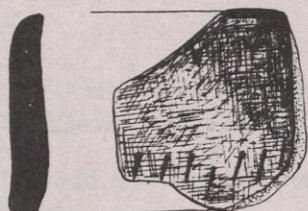
Per ara són moltes les preguntes que ens podem fer i que únicament l'excavació metòdica podrà solucionar amb el temps.

Bibliografia

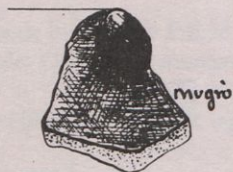
- ALSIUS TORRENT PEDRO: Ensaig Historich sobre la Villa de Banyoles 2ª Edició Banyoles 1805
- COROMINES J. M^a I MARQUÉS J.: La Comarca de Banyoles Catalogo monumental de la provincia de Gerona.
- CORTADA T. y SERRAMITJANA P.: Porqueres antiguo poblamiento junto al lago Rev. de Geron n°42 Gerona 1968.
- DOMÈNECH PUIG CARME: Aportación al Estudio del Yacimiento de Porqueras Tesis de Licenciatura. onédita.
- OLIVA PRAT MIQUEL: Actividades de la Delegación Provincial del Servicio Nacional de Excavaciones de Gerona A.I.E.G. Vol. XI años 1956,57.
- PALAZUELOS VIZCONDE DE: Sta Maria de Porqueres Asociación literaria de Gerona Certamen de 1891.
- PERICOT COROMINES OLIVA, RIURÓ y PALOL: La labor de la Comisaria Provincial de Excavaciones Arqueológicas de Gerona durante los años 1942 a 1948 N°27 de informes y memorias. Madrid 1952.
- SARQUELLA SALVADOR: Porqueres, Revista de Gerona n°53, año 1970.
- SANZ SANCHEZ ERUNDINO: Porqueres descripción de la Cuenca del Lago Cuadernos del C.E.C.B., Bañolas 1972
- SANAHUJA III, Mª ENCARNA: Instrumental de hierro agrícola e industrial de la época ibero romana en Cataluña. Rev. Pyrenae VII, Barcelona 1971
- SOLER RIU ALEJANDRO: Troballes Monetaries a Porqueres. Rev. Horizontes n°426 Bañolas 1974.
- TORRENT ORRI RAFAEL: Beseda poblado ibérico de Bañolas, Cuadernos del C.E.C.B. Bañolas 1956.

Làmina 401

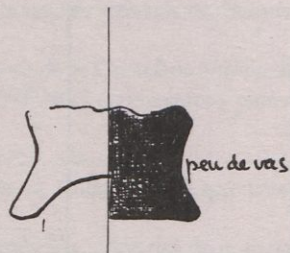
Dec. incisa

mugró

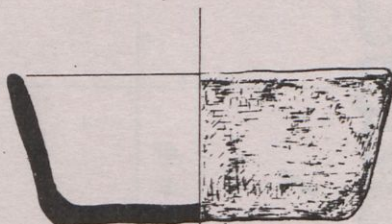
Dec. impressa

peu de vas

Ceràmiques a mà

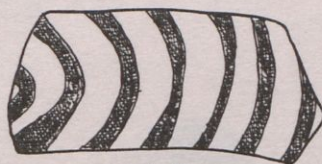
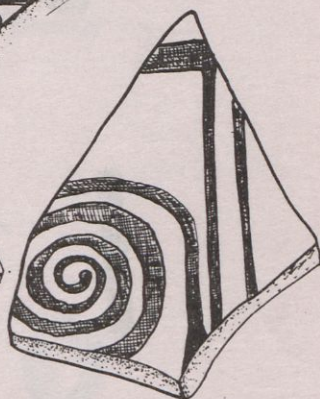
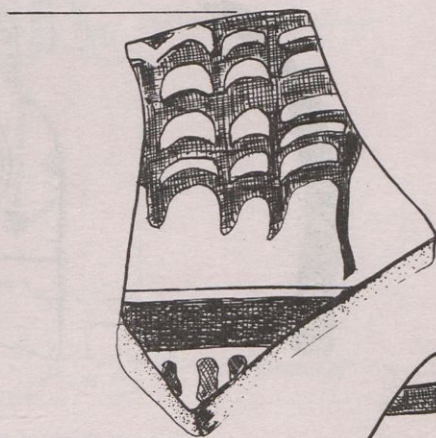
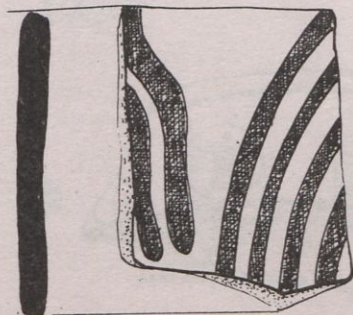
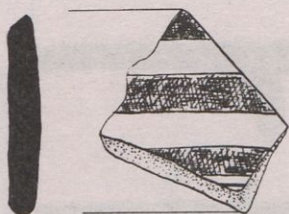
R. 1/2
Sup. espatulada.

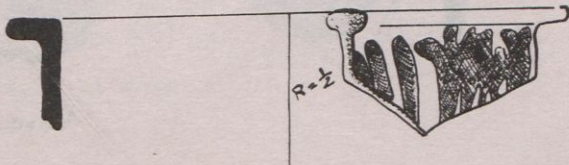
fusa yola

Làmina 4º2

fragments ibèrics pintats

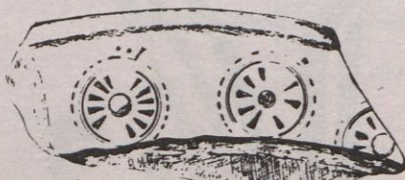

Kalathos

Lamina 4° 3

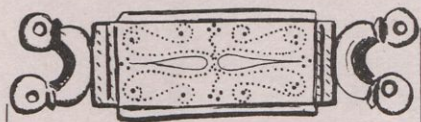
Sigillates

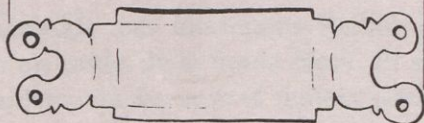
Vora paleocristiană

Lamina nº 4

Brouzes

Placa, Anvers

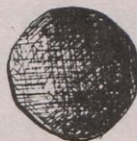
Placa, Revers

Aplie

Anelles

Monedes